

The Effect of Oil on Gender Inequalities in Oil-rich Countries

Sahar Araghizadeh¹, Ali Daghighiasli², Marjan Damankeshideh³, Ali Esmaeilzadeh⁴

¹ Ph. D. Student in Economics, Department of Economics, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, Email: sahar.araghizadeh@gmail.com

² * Assistant Professor of Economics, Department of Economics, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, Corresponding Author, Email: daghighiasli@gmail.com

³ Assistant Professor of Economics, Department of Economics, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, Email: Mar.Daman_keshideh@iauctb.ac.ir

⁴ Professor of Accounting, Department of Accounting, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, Email: alies35091@gmail.com

Article Info

Received: 11/7/2025
Accepted: 26/10/2025

Pages: 51-72

Keywords:
*Gender;
inequality; oil*

JEL Classification:
J16; J14; M21

ABSTRACT

Human power is one of the main pillars and elements of the growth and development of any country. In this direction, women, as half of the society's population, have a decisive role in advancing the goals of growth and development. Therefore, first of all, this part of the society should be taken into consideration in the planning and policies. Secondly, different policies can have different effects on the quantity and quality of their performance. One of the aspects related to this discussion is how macroeconomic policies affect the level of women's participation in the labor market and the gender gap in employment. Therefore, this study is organized in the context of investigating the effect of oil on gender inequality, taking into account other external factors affecting gender inequality. In this regard, a selection of oil countries for the period of 2017 to 2022 is considered. In order to estimate the research model, the panel data regression method has been used. The findings show that oil revenues have a positive and significant effect on gender inequality. This means that with the increase in oil revenues, the amount of gender inequality increases. This shows that oil is actually causally related to gender inequality.

COPYRIGHTS

©2023 by the authors. Published by the Islamic Azad University, West Tehran Branch. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Extended Abstract

Abstract

The term “equity” refers to fairness and justice, equality refers to equal opportunities, equal access, equal treatment, equal sharing and sharing of resources, and keeping everyone on the same level regardless of the means they already have or have access to. Social equity recognizes that each person has different circumstances and allocates the exact resources and opportunities needed to reach an equal outcome. Social equality means that the same resources or opportunities are given to every person or group of people. Women are useful at work in many ways, but they have much less access to resources and productive opportunities than men. It would be useful to find ways to close gender gaps for women and communities as well. On the other hand, the realization of gender equality can instrumentally have various economic and social achievements for women, their children and the larger society. Meanwhile, high reserves of oil and gas in different countries have made them known as oil countries. It has also paid attention to these areas due to lack and underdevelopment. Oil extraction, which is not a labor force, but a capital-intensive industry, creates little employment. Accordingly, the level of unemployment in these regions is higher than the global average. Also, considering that oil-rich countries often try to extract more oil in order to increase their income, they push most of their labor in this direction, and this requires male labor. Also, unfortunately, Women on average are paid much less than men globally in some departments, organizations and factories, and even the salaries of female workers are lower than average Minister of Labour and Employment salary in some factories. Therefore, one of the reasons why employers attract more women is that they hire them with lower wages than men. Therefore, it can be said that in addition to the fact that gender inequality is seen in some societies regarding the less employment of women in economic activities; Inequality in wages is another cause of gender inequality. Nevertheless, despite their remarkable efforts, it seems that women have been neglected regarding the type and manner of activity in the country's economic system. Similarly, women do not play a role or play a small role in household budget management. As such, women are denied access to jobs, finances, and education, and are more vulnerable to hunger and disease. While considering the apparent gap in the literature, the propositions of this study are based on the gender discourse about sustainable livelihoods in oil communities. This study seeks to find the level of oil investment that has involved oil-rich countries in the promotion of alternative livelihoods, and also to define the amount of women's income from such investment in the communities. Also, this study deals with how this affects women's wage inequality.

Method

The present study, in order to achieve the research goals, has estimated a regression model using the panel data approach for a selection of oil-rich countries in the period from 2017 to 2022. Through the ratio of women's minimum wage to men's minimum wage. The dependent variable in the regression model of this study indicates gender inequality, which is obtained through the ratio of women's

minimum wage to men's minimum wage. OIL is oil revenue, and X includes control variables such as Islam, greenhouse gas production, quality of government, political stability, corruption index, and quality of laws.

Findings

According to the findings from the model estimation, oil revenues have a positive and significant effect on gender inequality. This means that as oil revenues increase, the level of gender inequality increases. Also, according to the table below, greenhouse gases and the level of corruption have a positive and significant effect on gender inequality. Whereas, Islam has a negative and significant effect on gender inequality. This means that the level of gender inequality in Islamic countries is lower than in non-Islamic countries. Political stability and the quality of laws are two other important factors that have a negative and significant impact on gender inequality. This means that as political stability and the quality of laws improve in the countries, gender inequality will decrease.

Conclusion

This study was conducted with the aim of investigating the impact of oil on gender equality and inequality. According to the findings, oil revenues have a positive and significant effect on gender inequality. This means that as oil revenues increase, the level of gender inequality increases. This shows that oil is actually causally related to gender inequality; this inequality in the labor market caused by oil production can potentially lead to other consequences such as domestic violence and adverse health consequences for women. While Islam has a negative and significant effect on gender inequality. Thus, the gendered dimensions of the resource sector are some of the ill-conceived aspects of the literature on the economic effects of residual resource wealth. An important issue for future research is to expand the scope of the resources studied. In addition, another field with high potential yield for further analysis is the identification of contextual and institutional factors that underlie differences in gender inequalities between resource-rich societies. It is felt that a better understanding of distributional issues in resource-rich societies is needed to inform the design of specific policies in such societies.

اثر نفت بر نابرابری‌های جنسیتی در کشورهای نفت خیز

سحر عراقی‌زاده^۱، علیرضا دقیقی‌اصلی^۲، مرجان دامن‌کشیده^۳، علی اسماعیل‌زاده^۴

^۱ دانشجوی دکتری اقتصاد، گروه اقتصاد، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، پست الکترونیکی: sahar.araghzadeh@gmail.com
^۲ استادیار اقتصاد، گروه اقتصاد، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، نویسنده مسئول، پست الکترونیکی: daghighiasli@gmail.com
^۳ استادیار اقتصاد، گروه اقتصاد، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، پست الکترونیکی: Mar.Daman_keshideh@iauctb.ac.ir
^۴ استاد حسابداری، گروه حسابداری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، پست الکترونیکی: alies35091@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی صفحات ۷۲-۵۱	نیروی انسانی یکی از ارکان و عناصر اصلی رشد و توسعه هر کشوری به شمار می‌آید. در این جهت زنان به عنوان نیمی از جمعیت جامعه، نقشی تعیین‌کننده در پیشبرد اهداف رشد و توسعه دارند. بنابراین اولاً می‌بایست در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها این بخش از جامعه را مورد توجه قرار داد. ثانیاً سیاست‌گذاری‌های مختلف می‌تواند تأثیرات متفاوتی بر کمیت و کیفیت عملکرد آنان به جای بگذارد. یکی از جنبه‌های مرتبط با این بحث، نحوه اثرگذاری سیاست‌های کلان اقتصادی بر میزان مشارکت زنان در بازار کار و شکاف جنسیتی در اشتغال است. از اینرو این مطالعه در زمینه بررسی اثر نفت بر نابرابری‌های جنسیتی با در نظر گرفتن سایر عوامل برونزای موثر بر نابرابری جنسیتی، تنظیم شده است. در این راستا منتخبی از کشورهای نفتی برای بازه زمانی ۲۰۱۷ الی ۲۰۲۲ در نظر گرفته شد و مدل مورد نظر تحقیق از روش رگرسیون‌های پانل دیتا برآورد گردید. یافته‌ها نشان می‌دهد که درآمدهای نفتی تأثیر مثبت و معناداری بر نابرابری جنسیتی دارد. این بدان معناست که با افزایش درآمدهای نفتی، میزان نابرابری جنسیتی افزایش می‌یابد. این نشان می‌دهد که نفت در واقع به طور علی با نابرابری جنسیتی، مرتبط است.
تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۴/۲۱ تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۳/۰۸/۰۵	
واژگان کلیدی: جنسیت؛ نابرابری؛ نفت	
طبقه‌بندی JEL: J14; J16; M21	

۱. مقدمه

واژه برابری به انصاف و عدالت اشاره دارد، برابری به فرصت های برابر، دسترسی برابر، رفتار برابر، اشتراک و تقسیم برابر منابع اشاره دارد و همه را بدون توجه به ابزارهایی که قبلاً انجام می دهند یا به آنها دسترسی ندارند، در یک سطح نگه می دارند (دولی^۱، ۲۰۲۰؛ لی^۲، ۲۰۲۱). برابری اجتماعی تشخیص می دهد که هر فرد شرایط متفاوتی دارد و منابع و فرصت های دقیق مورد نیاز برای رسیدن به یک نتیجه برابر را تخصیص می دهد (جوس^۳، ۲۰۱۶؛ لی، ۲۰۱۹). زنان در کار به طرق مختلف مفید هستند، اما دسترسی آنها به منابع و فرصت های تولیدی در مقایسه با مردان بسیار کم است (جیوا^۴، ۲۰۱۷) و لذا یافتن راه هایی برای رفع شکاف های جنسیتی برای زنان و جوامع، مفید خواهد بود (استیسی و همکاران^۵، ۲۰۱۹). محروم نمودن زنان از فضای مشارکت در توسعه اقتصادی - اجتماعی و برخوردار نبودن آنها از عدالتی که سزاوار آن هستند، بر کل جامعه تأثیر می گذارد. برای مثال، در اکثر جوامع، کمتر از نیمی از جمعیت را زنان تشکیل می دهند اما نیروی کار بیشتر از مردان تشکیل شده است (استیسی و همکاران، ۲۰۱۹). به همین ترتیب، بخش قابل توجهی از دختران و زنان با توانایی های بالا از امتیاز حضور در مدرسه یا کسب مهارت های دیگر برخوردار نیستند. از زنان و دختران کمتر انتظار می رود که به مدرسه بروند، و زمانی که آنها در دوران تحصیل هستند، ممکن است سطح تحصیلات متوسطه را مانند پسران تکمیل نکنند و عده معدودی، که تحصیلات متوسطه را به پایان رسانده اند، به راحتی مانند مردان استخدام نمی شوند. این رویداد بیشتر در بخش رسمی اتفاق می افتد (تامونو^۶، ۲۰۲۲).

در این میان، ذخایر بالای نفت و گاز در کشورهای مختلف که آنها را به کشورهای نفتی معروف کرده است، این مناطق را به دلیل کمبود و توسعه نیافتگی نیز مورد توجه قرار داده است. استخراج نفت که نیروی کار نیست، بلکه یک صنعت سرمایه بر است، اشتغال کمی ایجاد می کند (سرگل زایی و همکاران، ۱۴۰۲). چالش دیگری که کشورهای نفت خیز با آن مواجه هستند، سختی زمین جغرافیایی است که زیرساخت ها را گرانتر می کند. مشکل دیگر، اثر تخریب محیط زیست است که تا حد زیادی نتیجه استخراج نفت بر صنایع سنتی مانند ماهیگیری و سایر فعالیت های کشاورزی است (برنامه توسعه سازمان ملل متحد^۷، ۲۰۰۶). نفت و شعله ور شدن گاز برای چندین دهه و همچنین رشد سریع جمعیت به این معنی است که این روش های سنتی برای کسب درآمد یا دیگر عملی نیستند یا سقوط عظیمی را تجربه کرده اند. بر این اساس، سطح بیکاری در این مناطق بالاتر از میانگین جهانی است. همچنین با

¹ Dooley, 2020

² Lee, 2021

³ Jos, 2016

⁴ Jeeva, 2017

⁵ Stacey et al., 2019

⁶ Tamuno, 2022

⁷ UNDP, 2006

توجه به اینکه کشورهای نفتخیز اغلب سعی دارند که به منظور افزایش درآمد خود، نفت بیشتری را استخراج کنند، بیشتر نیروی کار خود را به این سمت سوق می‌دهند و این امر نیروی کار مردانه را می‌طلبد.

در این خصوص، راس^۱ (۲۰۰۸) در مقاله‌ای بسیار تأثیرگذار، شواهدی را گزارش می‌کند که این دیدگاه عمومی را که نابرابری‌های جنسیتی مشاهده شده در خاورمیانه به دلیل سنت‌های اسلامی منطقه است، زیر سؤال می‌برد (شرابی^۲، ۱۹۹۲؛ اینگلهارت و نوریس^۳، ۲۰۰۳). او پیشنهاد می‌کند که «نفت مقصر است نه اسلام». راس (۲۰۰۸) استدلال می‌کند که تولید نفت ممکن است نابرابری‌های جنسیتی را در بازار کار تشدید کند. مطابق با این نظریه، او در نمونه بزرگی از کشورها رابطه منفی معناداری را بین تولید نفت و نمایندگی زنان در نیروی کار و سیاست نشان می‌دهد.

مقاله راس به چند دلیل قابل توجه است. اتکا به منابع طبیعی در بسیاری از اقتصادهای توسعه یافته و در حال توسعه رایج است. با این حال، این یک سوال باز است که آیا بخش استخراج می‌تواند توسعه پایدار ایجاد کند (ون در پلوگ^۴، ۲۰۱۱). ادبیات مربوط به ثروت و توسعه منابع نشان می‌دهد که کشورهای غنی از منابع در واقع تمایل به رشد آهسته تری نسبت به هم‌تایان فقیر خود دارند (ساکس و وارنر^۵، ۲۰۰۱). با این حال، توزیع سود و زیان حاصل از ثروت منابع برای ارتقاء یا عدم ارتقاء توسعه و رشد مهم است (مهلوم و همکاران^۶، ۲۰۰۶).

نابرابری‌های جنسیتی هسته اصلی بحث در مورد توسعه اجتماعی - اقتصادی است (دوفلو^۷، ۲۰۱۲؛ باندیرا و نترج^۸، ۲۰۱۳). نه تنها چنین نابرابری‌هایی ذاتاً مشکل ساز هستند، بلکه به نظر می‌رسد که توسعه را مختل می‌کنند. توزیع برابر منافع حاصل از منابع طبیعی به عنوان یک هدف اصلی در دستیابی به برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان در اهداف جدید توسعه پایدار (SDGs) که توسط رهبران جهان در اجلاس سازمان ملل در سال ۲۰۱۵ تصویب شد، شناسایی شده است. با این حال ابعاد جنسیتی برخی از جنبه های کمتر درک شده ادبیات، در مورد اثرات اقتصادی ثروت منابع باقی مانده است (راس، ۲۰۱۵).

با این وجود، علیرغم تلاش چشمگیر آنها، به نظر می‌رسد که زنان در خصوص نوع و نحوه فعالیت در سیستم اقتصادی کشورهای نفت خیز مورد غفلت قرار گرفته اند. به همین ترتیب، زنان بارها و بارها در مدیریت بودجه خانوارها حرف کمی دارند یا اصلاً حرفی ندارند. از اینرو، زنان از بهره مندی از شغل، امور

¹ Ross, 2008

² Sharabi, 1992

³ Inglehart & Norris, 2003

⁴ van der Ploeg, 2011

⁵ Sachs & Warner, 2001

⁶ Mehlum et al., 2006

⁷ Duflo, 2012

⁸ Bandiera & Natraj, 2013

مالی و تحصیلات منع میشوند و در برابر گرسنگی و بیماری آسیب پذیرتر هستند (اسین و اینیانگ^۱، ۲۰۱۷؛ مویز^۲، ۲۰۲۰).

با در نظر گرفتن شکاف ظاهری در ادبیات، گزاره‌های این تحقیق بر گفتمان جنسیتی در مورد معیشت پایدار در جوامع نفتی، استوار است. برای کمک به کاهش فشار و حفاظت منابع دریایی و کشاورزی، این مقاله علاقه مند به یافتن راههایی برای ارتقای معیشت جایگزین است که زنان را حمایت می‌کند. موقعیت این مطالعه در راستای یافتن سطح سرمایه‌گذاری نفتی است که کشورهای نفت‌خیز را در مورد ارتقای معیشت جایگزین، و همچنین تعریف میزان درآمد زنان از چنین سرمایه‌گذاری در جوامع درگیر کرده‌اند. همچنین به چگونگی تأثیر این امر بر نابرابری دستمزد زنان می‌پردازد. به بیان دیگر مطالعه حاضر در پی پاسخگویی به این سوال است که تأثیر درآمد نفتی بر نابرابری جنسیتی به چه صورتی است؟ برهمین اساس در ادامه، این مقاله به بررسی مرور ادبیات و پیشینه تحقیق، معرفی روش شناسی تحقیق، ارائه یافته‌ها و در نهایت نتیجه‌گیری و بحث پرداخته است.

۲. ادبیات موضوع

۲-۱. مبانی نظری

ذخایر عظیم نفت و گاز که در کشورهای نفتخیز وجود دارد، برای اقتصاد کشور حیاتی هستند (اسگیل^۳، ۲۰۱۲). تمام غنای منابع طبیعی در این مناطق هنوز آن را فقیر، توسعه نیافتگی اقتصادی و مبارزه با نابرابری و همچنین محیط ویران کرده است (برنامه توسعه سازمان ملل متحد، ۲۰۰۶). تنش‌های تاریخی و افزایش گروه‌های مسلح از هر نوع (جنایتکار، نظامی و قومی فرقه‌ای) به پویایی‌های متعدد درگیری در منطقه می‌افزاید. مطابق با ایدمودیا^۴ (۲۰۱۴)، مهمترین گروهی که در پیشرفت اقتصادی کشورها به شدت مورد غفلت قرار گرفته است، زنانی هستند که در این جوامع می‌مانند. منابع رانته دولت‌ها به عنوان منابعی ناامن برای سیاستگذاری‌های اقتصادی بخصوص جهت کاهش شکاف طبقاتی استفاده شده است. در ادبیات تحقیق، وجود منابع طبیعی هم عامل و هم مانع توزیع درآمد عنوان شده‌اند و اثرات افزایش و کاهش منابع رانته می‌تواند بر نابرابری درآمدی اثرات متفاوتی داشته باشد (صادقی امرآبادی، ۲۰۲۲). از اینرو، یکی از مباحث رایج در میان اندیشمندان این است که بسیاری از کشورهای دارای منابع طبیعی غنی، یک پارادوکس اقتصادی، سیاسی و اجتماعی را تجربه می‌کنند؛ این پدیده به عنوان پارادوکس وفور یا نفرین منابع توصیف می‌شود. صرف نظر از چگونگی نامگذاری، این استدلال کلی وجود دارد که

¹ Essien & Inyang, 2017

² Moise, 2020

³ Asgil, 2012

⁴ Idemudia, 2014

کشورهای دارای وفور منابع از سطح پایین عملکرد اقتصادی و مشکلات دموکراسی رنج می‌برند (محمدی فر و صادقی امرآبادی، ۲۰۲۰: ۱۶۶). در این راستا، محققان نیز رابطه بین نفت و نمایندگی زنان را تایید کرده‌اند (کانگ^۱، ۲۰۰۹)، در حالی که برخی دیگر نشان داده‌اند که این رابطه کمتر قوی است (گرو و روچیلد^۲، ۲۰۱۲).

در این راستا، راس (۲۰۰۸) به طور تجربی دو گزاره را آزمایش می‌کند. اول اینکه تولید نفت، مشارکت زنان در نیروی کار را کاهش خواهد داد و دوم اینکه با این کار از نفوذ سیاسی زنان نیز کاسته می‌شود. گزاره اول مستقیماً از ارائه یک فرض در مورد حضور بازارهای کار تفکیک جنسیتی در اقتصادهای مبتنی بر منابع ناشی می‌شود که با اثرات بیماری هلندی مشخص می‌شود (کوردن^۳، ۱۹۸۴؛ کوردن و نیری^۴، ۱۹۸۲). اگر تفکیک جنسیتی در بازار کار به گونه‌ای باشد که زنان فقط در بخش تجارت و مردان در بخش غیرتجاری کار کنند، تغییر از بخش تجاری به بخش غیرتجاری به دلیل بیماری هلندی تقاضا را برای نیروی کار زنان و کاهش عرضه نیروی کار زنان ناشی از تأثیرات درآمد خانوار: دستمزدهای مردانه بیشتر و یا انتقالات دولتی بالاتر کاهش می‌دهد. گزاره دوم مستقیماً از گزاره اول ناشی می‌شود، با این فرض که نفوذ سیاسی زنان «تا حدی تابعی از مشارکت زنان در نیروی کار است» و توسط آن از طریق پویایی‌های مختلف در سطوح فردی، اجتماعی و اقتصادی تقویت می‌شود (راس، ۲۰۰۸).

راس (۲۰۰۸) برای بررسی این گزاره‌ها، روابط بین معیارهای تولید نفت، مشارکت زنان در نیروی کار و نمایندگی سیاسی آنها را با اتخاذ دو رویکرد برای برآورد تحلیل می‌کند. رویکرد اول مبتنی بر یک مدل با اثرات ثابت کشور است و از داده‌های تلفیقی بین سال‌های ۱۹۶۰ و ۲۰۰۲ استفاده می‌کند (راس، ۲۰۰۸). رویکرد دوم، که بیشتر تحلیل‌ها را در مقاله هدایت می‌کند، مبتنی بر یک مدل بین کشوری است و همه کشورها را در دوره زمانی ۱۹۹۳-۲۰۰۲ پوشش می‌دهد (متوسط متغیرها در این دوره استفاده می‌شود). برای تجزیه و تحلیل از دو متغیر وابسته استفاده شد. اولین مورد، مشارکت زنان در نیروی کار است: سهم زنان از نیروی کار رسمی (راس، ۲۰۰۸) کارگران کشاورزی و کارگران خارجی را از این معیار کم می‌کند. دومین مورد، نمایندگی سیاسی زنان است که از طریق دو نماینده تسخیر شده است: کرسی‌های پارلمانی که زنان به عنوان کسری از کل کرسی‌های پارلمان در اختیار دارند، و کرسی‌های وزارتی که زنان به عنوان کسری از کل کرسی‌های وزیران در اختیار دارند.

متغیر مستقل بهره، اجاره نفت سرانه، به عنوان ارزش کل تولید سالانه نفت و گاز طبیعی هر کشور منهای هزینه‌های استخراج، تقسیم بر جمعیت اواسط سال اندازه گیری می‌شود. در این راستا راس

¹ Kang, 2009

² Groh & Rothschild, 2012

³ Corden, 1984

⁴ Corden & Neary, 1982

همبستگی منفی بین تولید نفت و نمایندگی زنان در نیروی کار و سیاست در سراسر کشورها را گزارش می دهد.

دخالت زنان در توسعه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی به دلیل دسترسی نابرابر به منابع و فرصت ها و همچنین سطوح اسفناک خشونت بین فردی متوقف شده است. این به زنان و کودکان آسیب می رساند و اقتصاد منطقه را بدتر می کند (واتس^۱، ۲۰۰۴). سهم آنها در توسعه جوامع ساحلی به دلیل تعداد کم آنها در نیروی کار محدود شده است. سوگیری انتخابی که به سمت مردان متمایل میشود به این معنی است که مردانی که توانایی ذاتی کمتری دارند همچنان نسبت به دختران در زمینه تحصیل و اشتغال مورد توجه قرار می گیرند و در نتیجه توزیع منابع بین دو جنس بهینه نیست (فرانسیس و همکاران^۲، ۲۰۱۱). با این حال، زنان، فارغ از تحصیل یا اشتغال در بخش رسمی یا غیر رسمی، هرگز از ایفای نقش محوری، در رفاه کودکان دست بر نمی دارند. بنابراین ناتوانی آنها در دسترسی به منابع، به عنوان یک مشکل تلقی شده و تهدیدی برای نسل های آینده است.

صندوق بین المللی توسعه کشاورزی^۳ تاکید می کند که منابع درآمد زنان را نمی توان بدون در نظر گرفتن شکاف جنسیتی در دسترسی به منابع تولیدی مانند سرمایه، زمین، دارایی، سرمایه انسانی و غیره به درستی درک کرد. به گفته جیوا (۲۰۱۷)، شکاف جنسیتی در مورد دسترسی به انواع مختلف دارایی، بر بهره وری زنان و مردان تأثیر می گذارد. توانایی کنترل و مالکیت دارایی ها، یک عنصر جدی رفاه است. دارایی ها مانند درآمد را می توان به پول نقد تغییر داد، اما آنها نیز چند بعدی هستند (لانز و جیدادی^۴، ۲۰۰۹). هر کسی که بر این دارایی ها در داخل خانواده کنترل داشته باشد، یک عامل تعیین کننده در رفاه خانواده و شخص است. علاوه بر این، نحوه تخصیص این دارایی ها در خانوارها، پیامدهای قابل توجهی برای طیف وسیعی از نتایج دارد (موتیموکورو ماراوانیکا و همکاران^۵، ۲۰۱۷). محدودیت های مالی نیز اغلب به عنوان یکی از دلایلی که زنان به سطوح پایین تر مشارکت می روند، نامیده می شود. رام بیدسی^۶ (۲۰۱۵) تاکید می کند که محصولات مالی مناسبی که زنان را تشویق به وام گرفتن، پس انداز و بیمه می کند برای تحکیم نقش آنها به عنوان تولیدکننده و برای گسترش فرصت های اقتصادی در دسترس آنها در جوامع ضروری است. همچنین در برخی از جوامع قانون و هنجارهای قومی، کسب دارایی های ارزشمند مانند زمین را برای زنان چالش برانگیز می سازد. کلیبر و همکاران^۷ (۲۰۱۴) اظهار می دارد که حقوق زنان بر دارایی هایشان کم و بیش ناامن است، احتمالاً به این دلیل که آنها غالباً از راه های گاه به

¹ Watts, 2004

² Francis et al., 2011

³ IFAD

⁴ Lange & Jiddawi, 2009

⁵ Mutimukuru Maravanyika et al., 2017

⁶ Ram-Bidesi, 2015

⁷ Kleiber et al., 2014

گاه مانند ارث به یک دارایی می‌رسند. بنابراین، مطابق با دیدگاه فوق، می‌توان تصور که مداخلاتی که توانایی زنان را برای کسب اعتبار، مشارکت در مشاغل با حقوق و شروع کسب و کار خود بهتر می‌کند، می‌تواند در وقف زنان در جوامع سودمند باشد.

در این راستا، نظریه حقوقی فمینیستی^۱ که با عنوان فقه فمینیستی نیز شناخته می‌شود، بر این باور استوار است که قانون در تبعیت تاریخی زنان بنیادی بوده است (فاینمن^۲، ۲۰۰۵). رویه حقوقی فمینیستی، فلسفه حقوق مبتنی بر نابرابری سیاسی، اقتصادی و اجتماعی جنسیت است و نظریه حقوقی فمینیستی دربرگیرنده قانون و نظریه به هم پیوسته است. پروژه نظریه حقوقی فمینیستی دوگانه است.

اول، نظریه حقوقی فمینیستی به دنبال تبیین راه‌هایی است که در آن قانون در وضعیت زیردست سابق زنان نقش داشته است. نظریه حقوقی فمینیستی مستقیماً برای شناخت و مبارزه با سیستم حقوقی که عمدتاً توسط مردان و برای نیت آنان ساخته شده بود، ایجاد شد و اغلب مؤلفه‌ها و تجربیات مهمی را که زنان را به حاشیه رانده، فراموش می‌کرد. قانون یک نظام ارزشی مردانه را به بهای ارزش‌های زنانه تداوم می‌بخشد (بومن و کواد^۳، ۱۹۹۳). نظریه حقوقی فمینیستی از طریق حصول اطمینان از دسترسی همه مردم به مشارکت در سیستم‌های حقوقی به عنوان متخصص، برای مبارزه با پرونده‌ها در قانون اساسی و قوانین تبعیض‌آمیز استفاده می‌شود.

دوم، نظریه حقوقی فمینیستی به تغییر وضعیت زنان از طریق تجدید نظر در قانون و رویکرد آن به جنسیت اختصاص دارد (فاینمن، ۲۰۰۵). این نقدی است بر قوانین آمریکا که برای تغییر نحوه رفتار با زنان و نحوه اعمال قانون توسط قضات به منظور حفظ حقوق زنان در همان موقعیتی که سال‌ها در آن بوده‌اند ایجاد شده است. زنانی که در این زمینه کار می‌کردند، قانون را بر اساس فرضیات جنسیتی در جایگاه پایین‌تری نسبت به مردان در جامعه می‌نگریستند و قضات برای تصمیم‌گیری بر این فرضیات تکیه کرده‌اند. این جنبش در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ با هدف دستیابی به برابری زنان از طریق به چالش کشیدن قوانینی که بر اساس جنسیت تمایز قائل می‌شدند، آغاز شد (لویت و همکاران^۴، ۲۰۱۵). یکی از نمونه‌های این تبعیض جنسیتی در این دوران، مبارزه برای پذیرش برابری و دسترسی به تحصیلات بود. اصرار زنان در این مبارزه منجر به مسائل مربوط به سلامت روان از جمله اختلالات اضطرابی شد. آن‌ها نظریه حقوقی جدیدی را ایجاد کردند که برای حقوق آن‌ها و آیندگان در آموزش و پرورش و جوامع به حاشیه رانده شده مبارزه می‌کرد و منجر به ایجاد نظریه حقوقی فمینیستی بورسیه حقوقی در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ شد (وست^۵، ۲۰۱۸). این امر بسیار مهمی بود که به زنان اجازه داد تا از طریق مستقل

¹ Feminist legal theory

² Fineman, 2005

³ Bowman & Quade, 1993

⁴ Levit et al., 2015

⁵ West, 2018

شدن از نظر مالی و داشتن توانایی یافتن مشاغلی که قبلاً به دلیل تبعیض در دسترس آنها نبود، خودکفا شوند. اساس نظریه حقوقی فمینیستی منعکس کننده مبارزات فمینیستی موج دوم و سوم است. نظریه پردازان حقوقی فمینیست امروزه با استفاده از رویکردهای مختلف برای درک و پرداختن به چگونگی کمک قانون به نابرابری جنسیتی، کار خود را فراتر از تبعیض آشکار گسترش می دهند (ساجرز^۱، ۱۹۹۷).

علاوه بر این، زنان با موانع اجتماعی، اقتصادی و سیاسی روبرو هستند که ظرفیت آنها را محدود می کند. زنان و مردان در جوامع زمانی آسیب پذیر هستند که برای امرار معاش خود به شدت به منابع طبیعی محلی وابسته باشند. کسانی که مسئولیت تامین آب، غذا و سوخت برای پخت و پز و گرمایش را بر عهده دارند با بزرگترین چالش های آسیب های زیست محیطی منطقه روبرو هستند (اونوکره وای و همکاران، ۲۰۲۰). علاوه بر این، هنگامی که با دسترسی نابرابر به منابع و فرآیندهای تصمیم گیری همراه باشد، تحرک محدود زنان را در جوامع ساحلی در موقعیتی قرار می دهد که به طور نامتناسبی تحت تأثیر بی عدالتی محیطی قرار می گیرند (اندروز و همکاران، ۲۰۲۱). با این وجود، زنان نیز به طور فعال در جریان اثرات منفی ناشی از عملیات شرکت های نفتی در منطقه مشارکت داشته اند. با وجود اینکه زنان با اعمال تبعیض آمیز و موانع اقتصادی و اجتماعی مورد تایید دولت مواجه هستند، آنها با اعتراض به این فعالیت ها و در نهایت فشار دادن شرکت ها به پذیرش برخی از خواسته های زنان، در برابر فعالیت های منفی شرکت های نفتی ایستاده اند. زنان برای اعتراض به عملکرد شرکت های نفتی و آسیب های زیست محیطی بر استراتژی های دراماتیکی مانند اعتراضات برهنه تکیه کرده اند (اخاتور و اوبانی^۲، ۲۰۲۲).

۲-۲. مطالعات انجام شده

خزایی و همتی (۱۴۰۳) در پژوهشی به "رویکردهای عدم تبعیض جنسیتی در حقوق اقتصادی اروپا" پرداختند. پژوهش آنها با استفاده از روش توصیفی تحلیلی و با جمع آوری اطلاعات و منابع مورد نیاز به روش کتابخانه ای، در پی پاسخ به این پرسش اساسی است که نقض برابری جنسیتی و رویکردهای رفع آن در حقوق اقتصادی اروپا شامل چه مواردی می شود؟ نابرابری جنسیتی در پرداخت دستمزد، اشتغال و عدم سهمیه برابر در هیات مدیره شرکت ها و سازمان ها از موارد اساسی نقض برابری جنسیتی می باشند. یکی از رویکردها در راستای تقویت برابری جنسیتی می تواند در سطوح کسب و کار یعنی در نظر گرفتن سهمیه های برابر در تشکیل هیات مدیره شرکت ها، سازمان ها و ترویج کارآفرینی زنان صورت گیرد. در سطوح تنظیم مقررات می توان بر روی حقوق رقابتی و کمک های دولتی تاکید کرد و در فرایند

¹ Sagers, 1997

² Ekhtor & Obani, 2022

سیاست‌گذاری اقتصادی، صدور دستورالعملی که مسئولیت شرکت‌ها در زمینه زنجیره تامین جهانی را ضروری بداند و تاکید بر توافقات تجاری آزاد از اهمیت بیشتری برخوردار است. در این پژوهش علاوه بر موارد مذکور با نگاهی تطبیقی جایگاه عدم تبعیض جنسیتی در حقوق اقتصادی ایران و رویکردهای تقویت آن نیز مورد بررسی قرار گرفته است. رشد اقتصادی، افزایش بهره‌وری و کارایی، کاهش فقر، نوآوری و کارآفرینی و غیره نمونه‌هایی از اثرات مثبت توجه به برابری جنسیتی در کشورها قلمداد می‌شوند.

نیازی و همکاران (۱۴۰۲) در مطالعه خود به "طراحی الگو و ابعاد نابرابری جنسیتی با رویکرد فراترکیب" پرداختند. در این تحقیق نتایج پژوهش‌های پیشین از سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۰ جمع‌آوری و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. برای اعتبار و پایایی از ضریب کاپای کوهن استفاده شده است. از میان مقالات اولیه، تعداد ۲۶ مقاله مناسب، شناسایی شدند. با توجه به بررسی مقالات مورد استناد، نتیجه پژوهش بیانگر ۵ بعد اصلی شامل عوامل خانوادگی، اجتماعی، رسانه‌ای، سیاسی و فرهنگی است که مضمون نابرابری جنسیتی را تبیین می‌کنند.

گوپتا و کوته^۱ (۲۰۲۴) در مطالعه خود به "بررسی تبعیض جنسیتی و بازار کار مغرضانه هند" پرداختند. این مقاله با استفاده از بررسی نمونه ملی هند طی دوره ۲۰۱۱-۲۰۱۲ با استفاده از روش فراترکیب، جنبه‌های نابرابری دستمزد مبتنی بر جنسیت و تبعیض را در کارگران عادی و معمولی بررسی می‌کند. ابتدا، شاخص Theil برای تفسیر نابرابری‌های درون و بین گروه‌ها محاسبه می‌شود. سپس، یک روش تجزیه سه برابری Oaxaca برای تقسیم شکاف دستمزد بین مؤلفه‌های توضیح داده شده، غیرقابل توضیح و تعامل استفاده می‌شود. آنها نشان دادند که اگرچه بازده تحصیلی برای زنان بیشتر از مردان در هر سطح تحصیلی است اما زنان همچنان درآمد کمتری دارند. آنها نشان دادند که کارگران زن بر اساس سن، مورد تبعیض قرار می‌گیرند. سیاست‌ها باید نه تنها بر بهبود مشارکت زنان بلکه بر حفظ آن نیز تأکید کنند. نیاز به تلاش‌های صادقانه برای بهبود دسترسی به بازار کار از طریق برنامه‌های آموزشی ویژه زنان است که شامل برخورد با پیچیدگی‌هایی مانند مراقبت از کودک، مزایای زایمان، حمل و نقل و حتی ایمنی است. قرار دادن آگاهی در هسته فرآیند فکری بلندمدت که توزیع کار بدون مزد یا مراقبت را منع می‌کند و آن را در درجه اول به عنوان "شغل زنانه" می‌بیند ممکن است بازار کار کمتر تبعیض آمیز و بی طرفانه‌ای را برای زنان هندی ایجاد کند.

استیل^۲ و همکاران (۲۰۲۴) در مطالعه خود با استفاده از تئوری هویت اجتماعی، در نظر گرفتند که "چگونه تنوع جنسیتی هیئت مدیره بر شرکت‌هایی که با دعوای حقوقی تبعیض جنسیتی مواجه

¹ Gupta & Kothe, 2024

² Steele et al., 2024

هستند"، در سال ۲۰۲۲ با استفاده از روش فراترکیب تأثیر میگذارد. علاوه بر این، آنها بررسی کردند که چگونه تنوع جنسیتی بیشتر در هیئت مدیره، سرمایه شهرت را فراهم می کند که به عنوان بیمه در برابر نتایج دعوی قضایی عمل می کند. با استفاده از مجموعه داده ای از دعاوی تبعیض جنسیتی و آزمایش هایی که تصمیم گیری هیئت منصفه را شبیه سازی می کنند، فرض کردند که تنوع جنسیتی بیشتر در هیئت مدیره از شرکت ها در برابر دعاوی تبعیض جنسیتی و نتایج آن محافظت می کند. آنها نشان دادند که شرکت هایی که تنوع جنسیتی بیشتری در هیئت مدیره دارند، با احتمال بیشتری برای متحمل شدن به دعاوی تبعیض جنسیتی هستند، اما تصمیمات مطلوب تری توسط قضات و هیئت منصفه دریافت می کنند، از جمله اینکه احتمال بیشتری برای دریافت احکام مطلوب و پرداخت خسارت کمتر دارند.

دلار و گوتی^۱ (۱۹۹۹) برای "بررسی چگونگی تأثیر توسعه اقتصادی بر نابرابری جنس-یتی" از داده های تابلویی ۱۲۷ کشور (شامل کشورهای منطقه شرق آسیا، مرکز آسیا، اروپا، آمریکای لاتین و حوزه کارائیب، خاورمیانه و آمریکای شمالی) در دوره زمانی ۱۹۷۵-۱۹۹۰ استفاده نمودند. نتایج آنها نشان داد، رابطه ای به شکل U وارونه بین لگاریتم درآمد سرانه واقعی و شاخص های نابرابری جنسیتی (شاخص نرخ بيسودی زنان، شاخص امید به زندگی و شاخص برابری اقتصادی) وجود دارد.

۳. روش تحقیق

در مطالعه ی حاضر، در راستای دستیابی به اهداف تحقیق، یک مدل رگرسیونی با رویرد پانل دیتا برای ۱۲ کشورهای نفت خیز (ایران، عراق، الجزایر، عربستان، امارات، قطر، کویت، انگولا، لیبی، اندونزی، نیجریه و عمان) در بازه زمانی ۲۰۱۷ الی ۲۰۲۲ به صورت زیر تخمین زده می شود. لازم به ذکر است که در این مطالعه از رهیافت اونا رانا و همکاران^۲ (۲۰۲۲) استفاده میشود.

$$Y_{it} = \alpha + \gamma OIL_{it} + \beta X_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

در رابطه فوق، متغیر وابسته بیانگر نابرابری جنسیتی است که از طریق نسبت حداقل دستمزد زنان به حداقل دستمزد مردان بدست می آید. OIL درآمد نفتی است و X شامل متغیرهای کنترلی نظیر اسلام، تولید گازهای گلخانه ای، کیفیت حکومت، ثبات سیاسی، شاخص فساد و کیفیت قوانین است.

باتوجه به اینکه در مطالعه حاضر نمونه هایی از کشورهای نفتی با شرایط و موقعیت های متفاوت از قبیل نوع مالکیت، موقعیت های اقتصادی و اجتماعی، موقعیت جغرافیایی در نظر گرفته شده اند، بدیهی است که این کشورها از لحاظ ساختاری، شرایط اقتصادی با یکدیگر ناهمگن و متفاوت باشند. لذا به منظور لحاظ کردن این ناهمگنی در الگوهای مطالعه حاضر، بهتر است که داده ها به صورت داده تابلویی در نظر گرفته

¹ Dollar & Gatti, 1999

² Onarana et al., 2022

شوند و هر شرکت به صورت یک مقطع مدنظر قرار گیرد. البته جهت اطمینان از تابلویی بودن داده‌ها می‌توان از آزمون‌های مربوطه استفاده نمود که در ادامه به طور مختصر توضیح داده می‌شود. برای تشخیص و اطمینان از پنل بودن داده‌ها، می‌توان از آزمون F لیمر که به صورت رابطه (۲) تعریف می‌شود، استفاده کرد. در این آزمون فرضیه H_0 برابری عرض از مبدأها را نشان می‌دهد که در مقابل فرضیه H_1 عدم برابری عرض از مبدأها مورد آزمون قرار می‌گیرد. رد فرضیه H_0 در این آزمون به معنای آن است که داده‌ها از نوع داده‌های تابلویی بوده و استفاده از الگوی داده‌های تابلویی، تأیید می‌شود (بالتاجی^۱، ۲۰۰۵).

$$F = \frac{(RRSS - URSS)/(N-1)}{URSS/(NT-N-K)} \quad (2)$$

در رابطه (۲)، $RRSS$: بیانگر مجموع توان دوم اجزای خطا مقید^۲، $URSS$: بیانگر مجموع توان دوم اجزای خطا نامقید^۳، K : تعداد متغیرهای مستقل و N : تعداد مقاطع است. در صورتیکه نتیجه آزمون F لیمر وجود داده تابلویی را تأیید کند، باید نوع الگوی پنل از بین حالت اثرات ثابت^۴ و اثرات تصادفی^۵ مشخص گردد. در الگوی اثرات ثابت فرض شده که ضرایب متغیرهای توضیحی (شیب) ثابت بوده و تفاوت میان مقاطع مختلف به وسیله اختلاف عرض از مبدأ نشان داده می‌شود، که با استفاده از رابطه (۳) نمایش داده می‌شود (بالتاجی، ۲۰۰۵):

$$Y_{it} = \alpha + \mu_i + \sum_{k=1}^K \beta_k x_{kit} + e_{it} \quad (3)$$

در رابطه فوق، μ_i متغیری است که میان واحدهای مقطعی مختلف متفاوت بوده، ولی در طول زمان ثابت است. این در حالی است که ممکن است همیشه این اطمینان وجود نداشته باشد. در این راستا برای حل این مشکل الگویی معرفی شده است که به اثرات تصادفی معروف است. در این روش فرض بر آن است که جزء ثابت تعیین کننده مقاطع مختلف، میان مقاطع بطور تصادفی توزیع شده است. بر همین اساس، رابطه (۴) یک الگوی اثرات تصادفی را نشان می‌دهد (بالتاجی، ۲۰۰۵):

$$Y_{it} = \alpha + \sum_{k=1}^K \beta_k x_{kit} + \eta_i + e_{it} \quad (4)$$

در رابطه (۴)، η_i یک جز خطا با میانگین صفر و واریانس σ_{η}^2 می‌باشد. برای تشخیص این موضوع از آزمون هاسمن بهره گرفته می‌شود. این آزمون برای انتخاب میان الگوی اثرات تصادفی و اثرات ثابت استفاده می‌شود. رابطه (۵) آماره آزمون هاسمن را که دارای توزیع کای - دو با درجه آزادی برابر با تعداد متغیرهای توضیحی است، را نشان می‌دهد که در آن β_{RE} تخمین زن الگوی اثرات تصادفی و β_{FE} تخمین زن الگوی اثرات ثابت است (بالتاجی، ۲۰۰۵):

¹ Baltaji, 2005

² Restrict Residual Sum Square

³ Un Restrict Residual Sum Square

⁴ Fixed Effects

⁵ Random Effects

$$W = [\beta_{RE} - \beta_{FE}]' [Var(\beta_{RE} - \beta_{FE})]^{-1} [\beta_{RE} - \beta_{FE}] \quad (5)$$

۴. یافته ها

در ابتدا، لازم است که قبل از پرداختن به برآورد الگوهای تحقیق، مانایی همه متغیرها بررسی شود. آزمون مانایی عمدتاً به منظور جلوگیری از رگرسیون های کاذب انجام می گیرد. در این پژوهش از آزمون مانایی داده های پانل لوین، لین و چو (۲۰۰۲) استفاده شده است. فرضیه صفر این آزمون مبنی بر داشتن ریشه واحد مشترک (نامانا بودن) است. در این آزمون به آماره t تعدیل شده (t_{θ}^*) نگاه می شود؛ چنانچه این آماره معنادار باشد، نشان دهنده رد فرضیه صفر و مانا بودن متغیر مدنظر است. جدول (۱)، نتایج مانایی متغیرهای تحقیق را نشان می دهد. نتایج جدول (۱)، نشان میدهد که فرضیه صفر آزمون لوین، لین و چو برای کلیه متغیرهای مدنظر قرار گرفته در پژوهش حاضر، رد می شود؛ این بدان معناست که کلیه متغیرهای پژوهش، مانا هستند.

جدول (۱): نتایج مانایی لوین، لین و چو

متغیر	t_{θ}^*	p-value
تبعیض جنسیتی	-۲۵/۱۴	۰/۰۰
درآمد نفتی	-۱۲/۲۳	۰/۰۰
اسلام ^۱	-۱۰/۵۴	۰/۰۰
گازهای گلخانهای	-۹/۴۵	۰/۰۰
کیفیت حکومت	-۱۱/۲۳	۰/۰۰
ثبات سیاسی ^۲	-۲۳/۲۱	۰/۰۰
شاخص فساد	-۲۰/۶۵	۰/۰۰
کیفیت قوانین	-۱۹/۲۴	۰/۰۰

مأخذ: یافته های تحقیق

سپس به منظور تجزیه و تحلیل مدل اول پژوهش، ابتدا باید مشخص شود که برازش مدل مورد نظر به کدام روش ارجح است. از این رو در تشخیص ارجحیت مدل از آزمون F لیمر، بهره گرفته شده است.

^۱ متغیر اسلام یک متغیر مجازی است به این صورت که اگر کشور مورد بررسی جز کشورهای اسلامی باشد عدد ۱ و در غیر این صورت عدد صفر به خود میگیرد.

^۲ شاخص ثبات سیاسی بیانگر بی ثباتی سیاسی و احتمال براندازی حکومت با ابزارهای خشونت بار شامل خشونت داخلی یا تروریسم، کودتا، ترور و تنش های قومی است. بانک جهانی برای محاسبه شاخص ثبات سیاسی از میانگین وزنی تمامی شاخص های موجود و در دسترس استفاده نموده و یک شاخص تحت عنوان شاخص ثبات سیاسی را معرفی نموده است.

جدول (۲)، نتایج آزمون F لیمر را برای مدل اول پژوهش نشان می‌دهد. نتایج جدول (۲)، بیان می‌کند که فرض صفر در سطح ۵ درصد رد شده و باید از الگوی داده‌های تابلویی با اثر ثابت استفاده کرد. از آنجایی که فرضیه صفر این آزمون مبنی بر مناسب بودن داده‌های تلفیقی تأیید نشده است، بنابراین لازم است که آزمون هاسمن برای انتخاب بین مدل اثرات تصادفی یا اثرات ثابت انجام گردد. نتایج جدول (۲)، بیانگر آن است که در مدل مذکور در پژوهش باید از روش اثرات ثابت استفاده نمود؛ چرا که نتایج حاکی از رد فرضیه صفر بوده است. لذا می‌توان گفت که میان اجزا اخلاص و متغیرهای توضیحی در مدل همبستگی وجود دارد؛ بنابراین الگوی اثرات ثابت مناسب خواهد بود.

جدول (۲): نتیجه آزمون F لیمر و آزمون هاسمن مدل پژوهش

نوع آزمون		آزمون F لیمر		آزمون هاسمن	
تعیین نوع داده	آماره	سطح معناداری	تعیین الگو	سطح معناداری	کای-دو
داده‌های تابلویی	۱۰۴/۶۷	۰/۰۰	الگوی اثرات ثابت	۰/۰۰	۱۳۷۷/۵۵

مأخذ: یافته‌های تحقیق

مدل‌های رگرسیونی دارای مجموعه‌ای از مفروضات تحت عنوان فروض کلاسیک هستند. از مهمترین مفروضات رگرسیون کلاسیک بخصوص در مدل‌های رگرسیونی پانل دیتا، مسئله وجود و یا عدم وجود خودهمبستگی و واریانس همسانی است؛ که نقض در هر یک از آنها منجر به ناسازگاری و ناکارایی مدل برآوردی می‌شود. لذا چنانچه هر یک از این فروض برقرار نباشد، بایستی برآورد مدل با بهره‌گیری از روش رگرسیون تعمیم یافته انجام شود. بنابراین در ادامه به بررسی وجود و یا عدم وجود خودهمبستگی و واریانس همسانی پرداخته شده است.

• خودهمبستگی

یکی از پرکاربردترین آزمون‌ها در راستای بررسی وجود و عدم وجود خودهمبستگی آزمون ولدریج می‌باشد؛ که مزیت آن در مقایسه با آزمون دوربین واتسون این است که در آن علاوه بر خودهمبستگی مرتبه اول، انواع دیگر خودهمبستگی قابل تشخیص است و در مواقعی که داده‌ها از نوع پانل باشند، این آزمون نیز قابل استفاده است. فرضیه عدم این آزمون عدم وجود خود همبستگی در داده‌های پانل را نشان می‌دهد. جدول شماره (۳)، نتایج آزمون خودهمبستگی ولدریج برای مدل پژوهش حاضر را نشان می‌دهد. مطابق نتایج جدول (۳)، فرضیه عدم این آزمون مبنی بر عدم وجود خودهمبستگی در مدل مذکور رد می‌شود؛ لذا مدل دارای خودهمبستگی است.

جدول (۳): نتایج آزمون خودهمبستگی مدل پژوهش

آماره	سطح معناداری	نتیجه
۱۰۶/۱۶	۰/۰۰	مدل دارای خودهمبستگی است.

مأخذ: یافته های تحقیق

• آزمون واریانس ناهمسانی

نتایج آزمون ناهمسانی واریانس برای آزمون مدل پژوهش حاضر در جدول شماره (۴) آمده است. نتایج جدول (۴)، نشان میدهد که با در سطح ۹۹ درصد، آماره این آزمون معنادار شده و فرضیه عدم مبنی بر وجود واریانس همسانی در مدل مذکور، رد شده است و بنابراین مدل، دارای واریانس ناهمسانی است.

جدول (۴): نتایج آزمون واریانس ناهمسانی مدل پژوهش

آماره	سطح معناداری	نتیجه
۳۰/۵۴	۰/۰۰۰	مدل دارای واریانس ناهمسانی است.

مأخذ: یافته های تحقیق

در نهایت، جدول (۵)، نتایج مربوط به تخمین مدل پژوهش را نشان می دهد. باتوجه به نتایج آزمون F لیمر و آزمون هاسمن به منظور برآورد مدل پژوهش از الگوی اثرات ثابت استفاده شده است. همچنین به منظور رفع مشکل واریانس ناهمسانی و خودهمبستگی جهت تخمین مدل از رویکرد تعمیم یافته استفاده شد.

همانگونه که در جدول (۵)، مشاهده می شود، با توجه به احتمال آماره F محاسبه شده (۰/۰۰) محاسبه شده، می توان ادعا نمود که مدل رگرسیونی برازش شده معنادار است. همچنین یافته های حاصل از تخمین مدل پژوهش حاضر نشان می دهند که درآمدهای نفتی تاثیر مثبت و معناداری بر نابرابری جنسیتی دارد. این بدان معناست که با افزایش درآمدهای نفتی، میزان نابرابری جنسیتی افزایش می یابد. همچنین مطابق جدول زیر، گازهای گلخانه ای و سطح فساد تاثیر مثبت و معناداری بر نابرابری جنسیتی دارند. این در حالی است که اسلام تاثیر منفی و معناداری بر نابرابری جنسیتی دارد. این بدان معناست که در کشورهای اسلامی، میزان نابرابری جنسیتی کمتر از کشورهای غیر اسلامی است. ثبات سیاسی و کیفیت قوانین نیز دو عامل مهم دیگری هستند که بر نابرابری جنسیتی تاثیر منفی و معناداری دارند. این بدان معناست که با بهبود ثبات سیاسی و کیفیت قوانین در کشورها، نابرابری جنسیتی کاهش می یابد.

جدول (۵): نتایج برآورد مدل پژوهش

متغیر	ضریب برآوردی	انحراف معیار	آماره z	سطح معناداری
درآمد نفتی	۰/۷۶	۰/۰۰۶	۱۲۲/۳۹	۰/۰۰
اسلام	-۰/۰۴	۰/۰۰۰۹	-۵۱/۱۸	۰/۰۰
گازهای گلخانه ای	۰/۵۴	۰/۰۲۷	۱۹/۸۰	۰/۰۰
کیفیت حکومت	-۰/۱۸	۰/۰۱۲	-۱۴/۴۱	۰/۰۰
ثبات سیاسی	-۰/۷۳	۰/۰۲۰	-۳۵/۴۰	۰/۰۰
شاخص فساد	۰/۸۰	۰/۰۶۵	۳۲/۱۲	۰/۰۰
کیفیت قوانین	-۰/۰۳	۰/۰۰۲	-۱۳/۸۰	۰/۰۰
عرض از مبدا	-۲/۷۳	۰/۳۷۹	-۷/۲۱	۰/۰۰
F (Prob) = (۰/۰۰۰۰) ۱۰۶/۱۶				

مأخذ: یافته های تحقیق (علامت * و ** به ترتیب معناداری را در سطح ۵ و ۱ درصد نشان می دهد).

۵. نتیجه گیری و پیشنهادات

هدف اصلی این مطالعه این است که ببینیم نفت تا چه میزانی بر برابری و نابرابری جنسیتی در کشورهای نفت خیز مانند ایران، عراق، الجزایر، عربستان، امارات، قطر، کویت، انگولا، لیبی، اندونزی، نیجریه و عمان تأثیر می گذارد. یافته ها نشان می دهد که درآمدهای نفتی تأثیر مثبت و معناداری بر نابرابری جنسیتی دارد. این بدان معناست که با افزایش درآمدهای نفتی، میزان نابرابری جنسیتی افزایش می یابد و لذا می توان گفت که نفت در واقع به طور علی با نابرابری جنسیتی مرتبط است (روکا و همکاران^۱، ۲۰۰۹) و پیامدهای نامطلوب سلامتی برای زنان، به همراه دارد. (گرون و همکاران^۲، ۲۰۰۵). همچنین مطابق نتایج بدست آمده، گازهای گلخانه ای و سطح فساد تأثیر مثبت و معناداری بر نابرابری جنسیتی دارند. این در حالی است که اسلام تأثیر منفی و معناداری بر نابرابری جنسیتی دارد. و لذا در کشورهای اسلامی، میزان نابرابری جنسیتی کمتر از کشورهای غیر اسلامی است. زیرا از دیدگاه اسلامی زن و مرد به جهت داشتن هویت انسانی مشترک و از جهت ارزشی، ترجیحی بر یکدیگر، مگر به سبب تقوی ندارند، لذا هیچ یک از نقش های اجتماعی آنها به دلیل جنسیت نمی تواند منجر به ارزش برتر و یا ارزش پست تر شود. رویکردی که نقش زنان را بی ارزش تر از مردان بداند، عدالت در هویت جنسی را مخدوش می کند. مردان بر زنان برتری ارزشی ندارند و این موضوع که در مواردی، مردان توانمندتر از زنان هستند یا زنان برتر از مردان هستند در واقع برتری ارزشی نیست؛ بلکه تفاوت در توانمندی در انجام

¹ Rocca, 2009

² Grown, 2005

کار است. همچنین ثبات سیاسی و کیفیت قوانین نیز دو عامل مهم دیگری هستند که بر نابرابری جنسیتی تاثیر منفی و معناداری دارند. این بدان معناست که با بهبود ثبات سیاسی و کیفیت قوانین در کشورها، نابرابری جنسیتی کاهش می یابد.

پیشنهاد می شود که قانونگذاران، سهمیه اجباری برای زنان در هیئت مدیره شرکت ها در نظر بگیرند تا زمینه حضور زنان در پست های سازمانی بالاتر، فراهم گردد. همچنین دولت ها باید زمینه ورود افرادی که بیشترین نرخ بیکاری در مورد آنها وجود دارد را به بازار کار، فراهم نمایند. جبران خدمات برای جوانان و زنان که در آستانه ورود به بازار کار هستند کمتر از شاغلین تعیین می شود. لذا توصیه می شود که میزان جبران خدمات، برای افراد تازه وارد با افرادی که سال ها شاغل هستند، متفاوت باشد.

References

- Asgil, S. (2012). The Nigerian extractive industries transparency initiative (NEITI): Tool for conflict resolution in the Niger Delta or arena of contested politics. *Critical African Studies*, 4(7), 4–57. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/21681392.2012.10597798/>
- Baltagi, B. H. (2005). *Econometric Analysis of Panel Data*, third Edition, Wiley Publisher, 65-73.
- Bowman, C. and Quade, V. (1993). Redefining Notions: Feminist Legal Theory Pushes into the Mainstream. *Human Rights*, 20 (4), 8–11. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/27879789/>
- Corden, W. M. (1984). Booming sector and Dutch disease economics: Survey and consolidation. *Oxford Economic Papers*, 36(3), 359–380. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/2662669/>
- Corden, W. M. and Neary, J. P. (1982). Booming sector and de-industrialization in a small open economy. *The Economic Journal*, 92(368), 825–848. Retrieved from <https://doi.org/10.2307/2232670/>
- Dollar, D. and Gatti, R. (1999). Gender Inequality, Income and Growth: Are Good Times Good for Women?, *The World Bank, Working Paper Series*, 1.
- Dooley, T.P. (2020). Searching for social equity among public administration mission statements. *Teaching Public Administration*, 38 (2), 113–125. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/0144739419867121/>
- Ekhatior, E.O. and Obani, P. (2022). Women and environmental justice issues in Nigeria: an evaluation. In: Dawuni, Jarpa (Ed.), *Intersectionality and Women's Access to Justice*. Lexington Books Publishing, Lanham, MD, 259–283. Retrieved from <https://doi.org/10.5040/9781666995213.ch-12/>
- Essien, E.E. and Inyang, A.B. (2017). Corporate social responsibility of multinational corporations and development of the Niger Delta region of Nigeria. *International Journal Asian Social Science*, 7 (11), 898–903. Retrieved from <https://doi.org/10.18488/journal.1.2017.711.898.903/>

- Fineman, M.A. (2005). Feminist Legal Theory. *Journal of Gender, Social Policy & the Law*. 13 (1).
- Francis, P., Lapin, D. and Rossiasco, P. (2011). *Securing Development and Peace in the Niger Delta: A Social and Conflict Analysis for Change*. Woodrow Wilson International Center for Scholars, Washington DC.
- Groh, M. and Rothschild, C. (2012). Oil, Islam, women, and geography: A comment on Ross (2008). *Quarterly Journal of Political Science* 7(1), 69–87.
- Grown, C., Geeta, R. G. and Pande, R. (2005). Taking action to improve women's health through gender equality and women's empowerment. *The Lancet* 365(9458), 541–543. Retrieved from [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(05\)17872-6/](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(05)17872-6/)
- Idemudia, U., (2014). Corporate-community engagement strategies in the Niger Delta: some critical reflections. *Extractive Industries and Society*, 1 (2), 154–162. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.exis.2014.07.005/>
- Inglehart, R. and Norris, P. (2003). *Rising tide: Gender equality and cultural change around the world*. Cambridge University Press.
- Jeeva, J.C., (2017). Sustainable livelihood options for women in the coastal ecosystem: a participatory assessment. *Curr. Sci.* 113 (11), 2183–2186. Retrieved from <https://doi.org/10.18520/cs/v113/i11/2183-2186/>
- Jos, P.H., (2016). Advancing social equity: Proceduralism in the new governance. *Administration & Society*, 48 (6), 760–780. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/0095399714544942/>
- Kang, A. (2009). Studying oil, Islam, and women as if political institutions mattered. *Politics and Gender* 5(4), 560–568. Retrieved from <https://doi.org/10.1017/S1743923X09990377/>
- Khazaei, H. and Hemmati, M. (2023). Gender non-discrimination approaches in European economic law. *Financial and Economic Law Research*, 1(1). Retrieved from <https://doi.org/10.48300/jfel.2024.424844.1015/> (In Persian)
- Kleiber, D., Harris, L.M. and Vincent, A.C.J. (2014). Gender and small-scale fisheries: a case for counting women beyond. *Fish and Fisheries*, 16 (4), 547–562. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/faf.12075/>
- Lange, G.M. and Jiddawi, N. (2009). Economic value of marine ecosystem services in Zanzibar: implications for marine conservation and sustainable development. *Ocean Coast Manag.* 52(10), 521–532. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2009.08.005/>
- Lee, Y. (2019). Gender equity and trust in government: evidence from South Korea. *Sexuality, Gender and Policy* 2 (2), 132–142. Retrieved from <https://doi.org/10.1002/sgp2.12008/>
- Lee, Y. (2021). *Government for Leaving No One behind: Social Equity in Public Administration and Trust in Government*. SAGE Open, 11(3), 1–11. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/21582440211029227/>
- Levit, N. and Verchick, Robert R. M. (2015). *Feminist Legal Theory: A Primer*. New York University Press. ISBN 978-1-4798-0549-5. OCLC 929452292.

- Modiri, H.R. and Damankeshide, M. (2023). Asymmetric oil price shock, tax revenues, resource curse, stock market and business cycles in oil exporting economies. *Financial Economics*, 17(64), 187-206. Retrieved from <https://doi.org/10.30495/fed.2023.705597/> (In Persian)
- Mehlum, H., K. Moene, and Torvik, R. (2006). Institutions and the resource curse. *The Economic Journal* 116(508), 1-20. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2006.01045.x/>
- Mohamadifar, N. and Sadeghi amroabadi, B. (2020). Analysis of the Interactive Effects of Good Governance and the Rentier state on the Political Instability of OPEC Member States by GMM. *Journal of Economics and Regional Development*, 27(19), 165-196. Retrieved from <https://doi.org/10.22067/erd.2021.18817.0/> (In Persian)
- Moise, G.M., (2020). Corruption in the oil sector: a systematic review and critique of the literature. *The Extractive Industries and Society*. 7 (1), 217-236. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.exis.2020.01.002/>
- Mutimukuru –Maravanyika, V., Mills, D., Asare, C. and Asiedu, G.A. (2017). Enhancing women's participation in decision – making in artisanal fisheries in the Anlo Beach fishing community, Ghana. *Ghana Resources and Rural Development*, 10(4), 58-75. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.wrr.2016.04.001>
- Niazi, M., Farhadian, A., Ayouzi, F. and Khoshbayani Arani, F. (2022). Designing the Pattern and Dimensions of Gender Inequality using a Meta-Thynthesis Approach. *Ferdowsi University of Mashhad Journal of Social Sciences*, 20(4), 105-137. Retrieved from <https://doi.org/10.22067/social.2023.82884.1363/> (In Persian)
- Onokerhoraye, A.G. and Eronmhonsele, J.I., (2020). Climate Change Adaptation and Resilience Building by Rural Women in the Niger Delta Communities: The Case of Delta State. Center for Population and Environmental Development (CPED), Policy Brief. No. 2.
- Ram-Bidesi, V. (2015). Recognizing the role of women in supporting marine stewardship in the pacific Islands. *Marine Policy*, 59, 1-8. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2015.04.020/>
- Rocca, C. H., Rathod, S., Falle, T., Pande, R. P. and Krishnan, S. (2009). Challenging assumptions about women's empowerment: Social and economic resources and domestic violence among young married women in urban South India. *International Journal of Epidemiology* 38(2), 577-585. Retrieved from <https://doi.org/10.1093/ije/dyn226/>
- Ross, M. and Mahdavi, P. (2015). Oil and gas data, 1932-2014. Retrieved from <https://doi.org/10.7910/DVN/ZTPW0Y/>
- Ross, M. L. (2008). Oil, Islam, and women. *American Political Science Review* 102(1), 107-123. Retrieved from <https://doi.org/10.1017/S0003055408080040/>

- Ross, M. L. (2015). What have we learned about the resource curse? *Annual Review of Political Science* 18(1), 239–259. Retrieved from <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-052213-040359/>
- Sachs, J. D. and Warner, A. M. (2001). The curse of natural resources. *European Economic Review* 45(4-6), 827 – 838. 15th Annual Congress of the European Economic Association. Retrieved from [https://doi.org/10.1016/S0014-2921\(01\)00125-8/](https://doi.org/10.1016/S0014-2921(01)00125-8/)
- Sadeghi Amroabadi, B. (2022). Analyzing the Asymmetric Cumulative Effects of Rentier State on Income Inequality in Mena Countries. *Quarterly Journal of Applied Theories of Economics*, 9(3), 113-146. Retrieved from <https://doi.org/10.22034/ecoj.2022.42390.2748/> (In Persian)
- Sagers, Christopher L. (1997). Postmodern Legal Movements: Law and Jurisprudence at Century's End. *Michigan Law Review*, 95 (6), 1927–1943. Retrieved from <https://doi.org/10.2307/1290030>. JSTOR 1290030/
- Sargol Zaei, A., Saleh Nia, N., Homayoni Far, M. and Zabihi, S.M.Q. (2022). Does oil price uncertainty affect Tehran Stock Exchange index? Quantile regression approach based on wavelet transform. *Financial Economics*, 17(65), 25-50. Retrieved from <https://doi.org/10.30495/FED.2023.1956096.2683/> (In Persian)
- Sharabi, H. (1992). *Neopatriarchy: A theory of distorted change in Arab society*. Oxford University Press.
- Stacey, N., Gibson, E., Loneragan, R.R., Warren, C., Wirya, B., Adhuri, D. and Fitriana, R., (2019). Enhancing coastal livelihoods in Indonesia: an evaluation of recent initiatives on gender, women and sustainable livelihoods in small-scale fisheries. *Maritime Studies*, 18(3), 359–371. Retrieved from <https://doi.org/10.1007/s40152-019-00142-5/>
- Tamuno, P. S. (2022). Corporate social responsibility in the Niger Delta: past, present and future challenges. *Journal of African Law*, 66 (3), 391–417. Retrieved from <https://doi.org/10.1017/S0021855322000080/>
- UNDP, (2006). *Niger Delta Human Development Report*. United Nations Development Programme, Abuja.
- Van der Ploeg, F. (2011). Natural resources: Curse or blessing? *Journal of Economic Literature* 49(2), 366–420. Retrieved from <https://doi.org/10.1257/jel.49.2.366/>
- Watts, M. (2004). Resource curse? Governmentality, oil and power in the Niger Delta. *Geopolitics*, 9 (1), 50–80. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/14650040412331307832/>
- West, R. (2018). *Women in the Legal Academy: A Brief History of Feminist Legal Theory*. Georgetown Law Faculty Publications and Other Works.